

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

Iktatószám: XX-AJFO/129/.../2020.

Hivatkozási szám: IV/699-3/2020.

[REDACTED]
részére

Alkotmánybíróság

Budapest

Donáti utca 35-45.

1015

Tárgy: a Büntető Törvénykönyvről szóló törvény 2012. évi C. törvény 337. § (2) bekezdésével kapcsolatos, IV/699/2020. számon érkezett alkotmányjogi panasz (rémhírterjesztés)

Tisztelt [REDACTED]

A tárgybeli ügyben 2020. május 14-én kelt megkeresését köszönettel megkaptam, azzal kapcsolatban az alábbiakról tájékoztatom.

I. A befogadhatóság vizsgálata

Álláspontom szerint az indítvány az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) alapján – figyelemmel az Alkotmánybíróság gyakorlatára nem támasztotta alá a befogadhatóság törvényi feltételeit.

I.1. Indítványozó érvelése

Az indítványozó az alkotmányjogi panaszt az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján nyújtotta be, amely szerint az Alkotmánybíróság eljárása kivételesen akkor is kezdeményezhető az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja alapján, ha az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette.

Az indítványozó szerint személyes érintettségét alátámasztja, hogy ügyvédként közügyekben gyakran megnyilvánul, álláspontját a médiában – ideértve a közösségi médiát is – rendszeresen közzéteszi. Mivel az új büntető tényállás a hatályba lépése előtt törvényesen folytatott fenti tevékenységet rendeli bizonyos további feltételek megvalósulása esetén büntetni, ezért álláspontja

szerint a támadott rendelkezés a jogi helyzetét további végrehajtó aktus nélkül megváltoztatja, őt közvetlenül érinti.

I.2. Az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlata

Az Alkotmánybíróság 3328/2018. (X. 16.) AB végzésben kiemelte, hogy mivel az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti kivételes alkotmányjogi panasz közvetlenül a norma ellen irányul, kiemelt jelentősége van az érintettség vizsgálatának, melyet az Alkotmánybíróság az indítvány tartalmi vizsgálatát megelőzően végez el {Indokolás [7]}.

Az Alkotmánybíróság egy másik határozatában kimondta, hogy a személyes érintettség követelménye akkor teljesül, ha az indítványozó alapjogi pozíciója és a norma között szoros kapcsolat áll fenn. Továbbá, a közvetlen érintettség követelménye akkor teljesül, ha a kifogásolt jogszabály maga érinti az indítványozó alapjogát. Abban az esetben, ha a jogszabály érvényesüléséhez konstitutív hatályú végrehajtási aktus szükséges, az indítványozónak először ezt az államhatalmi aktust kell megtámadnia. Az aktuális érintettség követelménye azt jelenti, hogy az érintettségnek az alkotmányjogi panasz benyújtásakor fenn kell állnia {3110/2013. (VI. 4.) AB határozat, Indokolás [28]-[31]}.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint „a panasz befogadhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen az, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek”, továbbá „az érintettség abban az esetben is megállapítható, ha jogszabály alkalmazására, érvényesítésére szolgáló cselekmények még nem történtek, de jogszabály erejénél fogva olyan jogi helyzet keletkezett, amelyből egyértelműen következik, hogy a panaszolt jogsérelem közvetlenül belátható időn belül kényszerítően bekövetkezik” {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [66]}.

Az Alkotmánybíróság 3172/2018. (V. 22.) AB végzésében (a továbbiakban: Abv.) kimondta, hogy közvetlen panasz esetén az érintettség abban az esetben állapítható meg, ha a jogszabály erejénél fogva olyan jogi helyzet keletkezett, amelyből egyértelműen következik, hogy a panaszolt jogsérelem közvetlenül belátható időn belül kényszerítően bekövetkezik. A közvetlen panasz befogadására akkor kerülhet sor, ha a sérelem „jogszabályi rendelkezések alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül” következik be, azaz, ha a támadott norma olyan, kógens, kivételt nem engedő szabály, amely minden egyéb jogalkalmazói döntés nélkül kihatással van az indítványozóra, vagyis neki jogsérelmet okoz {Indokolás [25]}.

Jelen esetben a Büntető Törvénykönyvről szóló törvény 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) támadott rendelkezése nem érvényesül közvetlenül: a büntetőeljárás megkezdéséhez a nyomozó hatóságnak vagy az ügyészségnek el kell rendelni a nyomozást, ami önmagában nem, csak meghatározott eljárási cselekmények útján érintheti meghatározott személy jogait. Az indítványozó által kifogásolt jogszabályi rendelkezés tehát kizárólag hatósági, illetve bírósági jogalkalmazáson keresztül tud hatályosulni.

Ugyanakkor a támadott rendelkezés egy büntető anyagi jogi szabály, e körben az indítványozó hivatkozik az Alkotmánybíróság 3/2019. (III. 7.) AB határozatára (a továbbiakban: Abh1.) is. Az Abh1. keretében az Alkotmánybíróság megvizsgálta az érintettség kérdéskörét egy új büntető tényállás (a konkrét ügyben jogtörténeti előzményekkel nem rendelkező, a jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása) kapcsán. Az Abh1. rögzítette, hogy „az általános követelmények részben eltérő módon érvényesülhetnek a büntető anyagi jog szabályainak vizsgálatakor, fokozottan figyelemmel kell ugyanis lenni arra, hogy a büntetőjog végső eszköz (ultima ratio) a jogi felelősség rendszerében; a legsúlyosabb jogkövetkezmények a büntetőjogban alkalmazandók. Az Abtv. 26. § (2) bekezdésén alapuló panasz természetesen a Btk. vonatkozásában sem fogadható be a kivételesség vizsgálata nélkül. Akkor merülhet fel a befogadás, ha egy új büntető tényállás olyan

magatartást nyilvánít büntetendővé, amely a hatálybalépése előtt megengedett, törvényes volt.”
{Indokolás [35]}

I.3. Az indítvány Abh1. szerinti befogadhatóságának cáfolata

Álláspontom szerint az indítványozó tévesen hivatkozik az Abh1.-ben foglalt azon feltételre, amely megkívánja a befogadhatóság kapcsán, hogy az új büntető tényállás olyan magatartást nyilvánítson büntetendővé, amely a hatálybalépése előtt megengedett, törvényes volt. Az indítványozó állítása szerint ugyanis a támadott büntető anyagi jogi tényállás új, a magyar jog eddig azt nem tartalmazta. (Indítvány 7. pont) Ezzel összefüggésben az alábbi szempontokra kívánom felhívni a figyelmet:

- a rémhírterjesztésnek meghatározó jogtörténeti előzményei vannak, amelyek nem szabályozták szűkebben a kérdéses cselekményt;
- a rémhírterjesztés tényállás szabályozása minősített időszakos helyzetekben nem ismeretlen (ld. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 2000. június 5-ig hatályos 270. § (2) bekezdése);
- a rémhírterjesztés támadott tényállásának elkövetési magatartásának büntethetősége a Btk., a támadott módosítást megelőzően is adott volt (kivétel nélkül, azaz különleges jogrend idején is).
- a támadott rendelkezéssel a jogalkotó differenciálta a rémhírterjesztést a veszélyhelyzetre figyelemmel, amely különleges jogrenden kívüli elkövetésre nem alkalmazható, amely szabályozás a korábbiaknál szűkebb körű korlátozást tartalmaz.

A tényállás történeti dimenziója komoly jelentőséggel bír, amelyet az Alkotmánybíróság a 18/2000. (VI. 6.) AB határozatában (a továbbiakban: Abh2.) részletesen bemutatott, egészen az 1879. évi XL. törvénycikkbe iktatott kihágási büntetőtörvénykönyvben meghatározott vészrészterjesztéstől kezdődően. Az Abh2. alapján kirajzolódó jogtörténeti vonatkozások mellett érdemes utalni arra is, hogy közel két évtizeden keresztül – 2001. március 4. napja és 2020. március 30. napja között – rémhírterjesztés büntette miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tény vagy való tény oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére.

Ezzel összefüggésben megemlítendő, hogy ezt megelőzően, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 2000. június 5-ig hatályos 270. § (2) bekezdése a rémhírterjesztés kapcsán rögzítette, hogy a büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a rémhírterjesztést közveszély színhelyén vagy háború idején követik el. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság az Abh2. keretében utalt arra, hogy „nincs alkotmányos akadálya annak, hogy a törvényhozó büntetni rendelje a nagy nyilvánosság előtti tudatosan hamis tényállítást (híresztelést, való tények elferdítését), ha rendkívüli helyzetben, pl. közveszély színhelyén vagy háború idején követik el és a köznyugalom megzavarására vezethet.” Az Abh2. azt is rögzítette ennek kapcsán, hogy „az Alkotmány nem zárta ki, hogy a törvényalkotó bizonyos esetekre igénybe vegye a büntetőjogot a köznyugalom védelmére a rémhírterjesztéssel szemben is, lehetőség van a véleménynyilvánítási szabadság felfüggesztésére vagy korlátozására rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején.” Erre tekintettel a támadott rendelkezés – az eltérések ellenére – nem előzmény nélküli.

A közvetlen érintettség kapcsán annak a kérdésnek is kardinális jelentősége van, hogy a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény (a továbbiakban: Koronavírus tv.) 10. § (2) bekezdésével módosuló, illetve kiegészülő rémhírterjesztés tényállása az indítványozó számára korábbinál szélesebb körű korlátozást tartalmaz-e. Emiatt kiemelten fontos, hogy mi tekinthető közveszélynek. Ennek a tényállási elemnek a fogalmát a Btk. nem definiálja, ugyanakkor közveszély alatt a joggyakorlat egységesen, olyan helyzetet ért, amely meghatározatlan vagy nagyobb számú személy élete, testi épsége sérelmének, amikor előre fel nem becsülhető nagy

értékű vagyoni javak megsemmisülésének, megrongálódásának a reális lehetősége következik be [pl. Belovics Ervin, Molnár Gábor Miklós, Sinku Pál: Büntetőjog II. HvgOrac, Budapest 2012. 517. oldal, Gál Andor / Hegedűs István / Juhász Zsuzsanna / Karsai Krisztina / Mezölaki Erik / Szomora Zsolt / Törő Sándor: Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez (Jogtár, elektronikus kiadás) Btk. 337. §-ához, 2. pont].

A Kormány az Alaptörvény 53. cikke alapján a veszélyhelyzet kihirdetéséről 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány miatt Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki.

A veszélyhelyzet alapjául szolgáló járványt a Kormány akként értékelte, és ez jelen ügyben is vitán felül áll, hogy a járvány meghatározatlan vagy nagyobb számú személy élete, de legalábbis a testi épsége reális lehetőségét hordozza magában. Ebből kifolyólag vitathatatlanul felmerül, hogy a koronavírus az egész ország területére kiterjedő közveszélynek minősül, legalábbis bizonytalansághoz vezet annak megállapítása, hogy a járvány hol fejt ki olyan hatást, ami már közveszélynek tekinthető. Ezt a feltételezést alapozták meg a mai napig bezárólag az elmúlt időszak vonatkozó – az egész ország területének kisebb-nagyobb fertőzöttségére vonatkozó – statisztikai is. Ebben a helyzetben alappal lehetett feltételezni, hogy a büntető jogalkalmazás is bizonytalanná válik, és egységes jogalkalmazás akként rögzül, hogy a koronavírus járványt országos közveszélynek tekinti majd.

A gyökeresen megváltozott helyzetben a jogalkalmazás parttalanná válásának megelőzése érdekében a Koronavírus tv. büntetőjogilag rendezte, és elkülönítette az országos járványt a közveszélytől és pontosította, új keretek közé szorította a büntetőjogi fellépés lehetőségét. Az első alapeset [Btk. 337. § (1) bekezdés] új szövege szerint a közveszély színhelyén nem bármilyen, zavarkeltésre és a köznyugalom megzavarására alkalmas dezinformáció lehet tényállásszerű, hanem csak a közveszéllyel összefüggő, ami kétségtelenül a kommunikációk egy részét mentesíti a büntetőjogi fenyegetettség alól.

A második alapeset [Btk. 337. § (2) bekezdés] szövege pedig amellet, hogy időbeli korlátozást vezetett be, nem teszi lehetővé valamennyi, a koronavírus miatti zavart vagy nyugtalanságot keltő dezinformáció büntetését, hanem csak azt, ami alkalmas a védekezés eredményességének akadályozására vagy megghiúsítására, egyúttal alkalmas a köznyugalom zavarának előidézésére.

Az első alapesetben szereplő szabályozási megfontolás, a cselekmény közveszély hatásával összefüggő konkrétabb hatókörének a megkötése jelenik meg a második alapesetben is, azzal hogy ez utóbbi esetben az összefüggés a védekezés köréhez kötött. A klasszikus közveszély hatókörét a rémhírterjesztés tényállásában annak helyszíne határozza meg és szűkíti, a rémhírterjesztésnek ott kell kifejtenie hatását. A koronavírus járvány esetében ez a kör csak a kifejtett védekezéssel összefüggő körben szűkíthető. Erről a körről állítható biztosan, hogy ott és akkor (térben és időben) a társadalom meghatározott csoportját érintően olyan konkrét fenyegetés érvényesül, mint amilyen a klasszikus közveszély (pl. árvíz) esetén az érintett helyszín által behatárolható.

A rémhírterjesztés második alapesete ebben a tekintetben sem tartalmaz tehát korábban nem létező büntetőjogi tiltást, mert egyrészt elejét veszi annak, hogy a koronavírus járványt országos közveszélynek minősítse a joggyakorlat, másrészt az első alapesetben a közveszély színhelyével érvényesülő behatároltságot felelteti meg a koronavírus járvánnyal összefüggő életviszonyoknak.

Ezzel a büntető jogalkalmazói fellépés lehetősége a második alapesetében, érdemben szűkebb tartományban lehetséges, mint a megelőző törvényi szabályok alapján. A jogalkotó a – büntetőjogi törvényi tényállás pontosítására irányuló – szándéka szerint, a helyes értelmezés kialakítása érdekében mindezt az indokolásban világosan megjelenítette, azt az indítványozó is megismerhette.

A vonatkozó Btk.-módosítás – ahogy azt a Koronavírus tv. 10. § (2) bekezdéséhez fűzött indokolás is tartalmazza – csak a különleges jogrend idejére vonatkozó speciális alapesettel egészítette ki a szabályozást. Ki kell emelni, hogy a rémhírterjesztés bűncselekményének mindkét alapesete akkor valósítható meg, ha az elkövető valótlan tényt vagy való tényt elferdítve állít vagy híresztel, így a 3/2019. (III. 7.) AB határozatban az érintettségre megfogalmazott feltétel nem valósul meg.

Mindezek fényében véleményem szerint az indítványozó vonatkozásában az Abtv. 26. § (2) bekezdése értelmében nem teljesül, hogy a Btk. 337. § (2) bekezdése közvetlenül, bírói döntés nélkül okozna jogsérelmet a számára, ezért a közvetlen érintettség nem állapítható meg, így az indítvány visszautasításának van helye.

II. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelme – a jogállamiság elvéből levezethető normavilágosság követelménye

Az indítványozó alkotmányjogi panaszában hivatkozott az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a megsértésére is, ezzel összefüggésben azonban az indítvány nem tartalmaz indokolást vagy relevánsnak tekinthető alkotmányossági érvelést.

Továbbá kiemelendő, hogy az Alkotmánybíróság az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerint folytatott eljárása során az Abv.-ben rögzítette, hogy „[a]z indítványozó két összefüggésben hivatkozott az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelmére (visszaélés a jogalkotói hatalommal és kellő felkészülési idő hiánya). Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében megfogalmazott jogállamiság és az annak részét képező jogbiztonság alkotmányos követelményére hivatkozásnak alkotmányjogi panasz eljárásban az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint kivételes esetekben – a visszaható hatályú jogalkotásra és a felkészülési idő hiányára alapított indítványok esetében – van helye.”

Kiemelendő, hogy a megkereséssel érintett indítvány az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése vonatkozásában ugyanakkor az Alkotmánybíróság gyakorlata szerinti kivételes esetekre nem hivatkozott.

III. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésének sérelme – a nullum crimen sine lege elve

Az indítvány szerint sérül a nullum crimen sine lege elve azáltal, hogy a Btk. vitatott tényállása nem kellően pontos, így teljes bizonytalanságban tartja a közügyekben, különleges jogrend idején megszólaló vagy akár csak közösségi médiát használó személyeket.

III.1. Közbiztonság védelme

Előjáróban fontos kiemelni, hogy a büntetőjogi védelem nem kizárólag a köznyugalom és a szólásszabadság kontextusában értelmezendő. A rémhírterjesztés speciális alapesete [Btk. 337. § (2) bekezdés] nem kizárólag a köznyugalom védelmére szolgál. Annak ellenére, hogy a tényállás a köznyugalom elleni bűncselekmények között [Btk. XXXII. Fejezet] nyert szabályozást, annak jogi tárgya nem kizárólag a köznyugalom, hanem a közbiztonság is.

A védekezés eredményességének akadályozása vagy megghiúsítása ugyanúgy veszélyezteti azt a jogi tárgyat, amely a közveszély okozása, különösen a közveszély elhárítása, illetve következményeinek enyhítése fordulat [Btk. 322. §], illetve a járványügyi védekezés akadályozása [Btk. 322/A. §] oltalma alatt áll. A közveszély elhárításának, illetve következményeinek enyhítésének az akadályozása a Btk.-ban súlyos, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény. Ennek speciális, ugyanakkor enyhébben büntetendő - privilegizált - esete a járványügyi védekezés akadályozása, amely alapesetében három évig terjedő szabadságvesztéssel

büntetendő. Ezen bűncselekményeknek a rendeltetése ugyanúgy a közbiztonság védelme, mint a rémhírterjesztés második, támadott alapesete.

A rémhírterjesztés támadott tényállása tehát nem hozott be újabb jogi tárgyat, hanem csak a már védelem alatt álló jogi tárgy veszélyeztetésének egy speciális módon történő elkövetésére alkotott formailag elkülönült szabályozást.

Látható emellett, hogy a közbiztonság védelme érdekében a jogalkotó hagyományosan előrehozott büntetőjogi védelemmel szabályoz, a közbiztonság elleni bűncselekménynek túlnyomó részének van büntetendő előkészülete, a fennmaradók pedig maguk is előkészületi jellegű bűncselekmények (sui generis előkészületi bűncselekmények). A közbiztonság speciális, közvetlenül a köznyugalom védelme útján megvalósító tényállása lett a rémhírterjesztés második alapesete.

Az összefüggés ugyanakkor egyértelmű, mert a tényállás szövegében is megjelenik, hogy a köznyugalom sérelme ennek az alapesetnek az alkalmazása szempontjából kizárólag a közbiztonság kontextusában nyerhet büntetőjogi értékelést.

Ahhoz tehát, hogy a büntetőjogi felelősséget a rémhírterjesztés második alapesete miatt megállapíthassák, nem elegendő a köznyugalom általános, absztrakt sérelme vagy annak veszélye, hanem szükséges, hogy a közbiztonság – akár a közveszéllyel, akár a veszélyhelyzettel közvetlen összefüggésben – is veszélybe kerüljön.

III.2. Normatartalom világossága

Érdemes utalni az indítvány által is hivatkozott Abh1.-re, amelyben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „[m]inden norma értelmezésre szorul, a jogszabályok egyre növekvő száma és bonyolultsága ezt az értelmezési igényt folyamatosan növeli. A norma megszővegezéséből fakadó nehézségek csak ott vetik fel a jogbiztonság sérelmét, és válik elkerülhetetlenné a norma megsemmisítése, ahol a jogszabály eleve értelmezhetetlen, és ez alkalmazását kiszámíthatatlanná, a norma címzettjei számára előreláthatatlanná teszi {3106/2013. (V. 17.) AB határozat, Indokolás [10]}. Ugyanakkor a Btk. törvényi tényállásainál nemcsak az a követelmény, hogy azok ne legyenek értelmezhetetlenek, hanem az alkotmányossághoz hozzátartozik az is, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdése szerinti „cselekmény” bűncselekménnyé nyilvánítása ne tartalmazzon határozatlan jogfogalmakat. (...)” {Indokolás 69-70}

Álláspontom szerint a kifogásolt rendelkezés normatartalma kellően világos, a törvényi tényállás megfogalmazása megfelelő mértékben pontos ahhoz, hogy azt a jogalkalmazó szervek tartalommal töltsék ki, ugyanakkor szabadságot is biztosít a jogalkalmazónak arra, hogy döntését az eset összes körülményeinek figyelembe vételével hozhassa meg. A tényállás egyes elemei világosan értelmezhetők. A különleges jogrend meghatározása az Alaptörvényben szerepel, a különleges jogrenden belül a veszélyhelyzet kihirdetéséről külön jogszabály rendelkezett, amellyel behatárolhatóvá vált, hogy a védekezés kifejtésére egyáltalán milyen körben kerülhet sor. Ebben a körben kifejtett védekezési tevékenység és a veszélyhelyzet közötti kapcsolat aggálytalanul megállapítható. A védekezés eredményességéhez kötődő akadályozás vagy megghiúsítás a büntetőjogban ismert fordulatok, azok tartalmával kapcsolatban kialakult joggyakorlat ismerhető fel. Ezek az elkövetési magatartások találhatók meg a hatósági eljárás megzavarására bűncselekményében [Btk. 279. §] is, amely ugyanúgy konkrétan körülhatárolható tevékenység ellen ható magatartást rendel büntetni. Egyéb tényállási elemek nem különböznek a rémhírterjesztés első alapesetétől [Btk. 337. § (1) bekezdés].

A fentiek alapján véleményem szerint a kifogásolt rendelkezés nem sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésébe foglalt nullum crimen sine lege elvet.

IV. Az Alaptörvény IX. cikkének sérelme – a véleménynyilvánítás szabadsága

Az indítványozó szerint a Btk. támadott tényállása sérti az Alaptörvény IX. cikke által védett szabad véleménynyilvánítás jogát azzal, hogy a büntetőjogi szankció alkalmazásának kilátásba helyezésével szükségtelen és aránytalan módon beavatkozik a közéleti vitákban való részvétel módjába, ezáltal ún. dermesztő hatást vált ki.

IV.1. Különleges jogrend idejére vonatkozó speciális eset

Fontos kiemelni, hogy az Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdés értelmében a különleges jogrendben az alapvető jogok gyakorlása – az élethez és emberi méltósághoz való jog, a kínzás, kegyetlen, megalázó és embertelen bánásmód, továbbá a szolgaság, illetve az emberkereskedelem tilalma, valamint az igazságszolgáltatáshoz fűződő jogok közül az ártatlanság véelme, a védelemhez, jogorvoslathoz való jog, a nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege elvei kivételével – felfüggeszhető vagy az I. cikk (3) bekezdése szerinti mértéken túl korlátozható. A támadott rendelkezés pedig a rémhírterjesztés különleges jogrend idejére vonatkozó speciális alapesete. Megállapítható tehát, hogy az Alaptörvény IX. cikke nem szerepel az Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdésében, ezért különleges jogrend idején az Alaptörvény különleges jogrendre vonatkozó közös szabályai szerint korlátozható. Erre is tekintettel a támadott rendelkezés kapcsán a szükségesség és arányosság kapcsán az alábbiakra hívom fel a figyelmet.

E vonatkozásban indokolt ismét felidézni az Alkotmánybíróság – igaz Alaptörvény előtti – Abh2. szerinti megállapításait, miszerint az Alkotmány nem zárta ki, hogy a törvényalkotó bizonyos esetekre igénybe vegye a büntetőjogot a köznyugalom védelmére a rémhírterjesztéssel szemben is, lehetőség van a véleménynyilvánítási szabadság felfüggesztésére vagy korlátozására rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején. Az Abh2. szerint nincs alkotmányos akadálya annak, hogy a törvényhozó büntetni rendelje a nagy nyilvánosság előtti tudatosan hamis tényállítást (híresztelést, való tények elferdítését), ha rendkívüli helyzetben a köznyugalom megzavarására vezethet. Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy fennáll annak lehetősége, hogy a törvényalkotó immateriális, veszélyeztető tényállásokat nyilvánítson bűncselekménnyé, az Alkotmány rendelkezéseiből nem vezethető le, hogy a büntetőjog – ultima ratio szerepe miatt – csupán a már ténylegesen bekövetkezett káros eredményekre reagálhat és veszélyeztető tényállások esetén a büntetőjog eszközrendszere szükségtelen és aránytalan.

Szem előtt tartva, hogy a támadott rendelkezés a rémhírterjesztés különleges jogrend idejére vonatkozó speciális alapesete, az arányosság kapcsán kiemelendő, hogy a támadott rendelkezéshez fűzött indokolás megállapítja, hogy a büntetőjogi arányosság alkotmányos követelménye azt kívánja meg, hogy a védekezés eredményességének megzavarására sem alkalmas (és ezért a köznyugalomra objektíve hatást nem gyakorló) állítás ne legyen büntetendő.

A rémhírterjesztés második alapesetének elkövetési magatartása a tényállítás, illetve a híresztelés, amely valótlan tényre vagy elferdített való tényre vonatkozhat. A tényállítás, híresztelés fogalma nem csak a rémhírterjesztésben, hanem más bűncselekményekben is megjelenik [rágalmazás – Btk. 226. §, hamis vád – 268-270. §]. Ezt a fogalmat a joggyakorlat egységesen úgy értelmezi, hogy az értékítéletnek minősülő közlések nem tartoznak ide.

Emellett abból következően, hogy a bűncselekménynek csak a szándékos elkövetése büntetendő [Btk. 4. §], nem vonhatók a támadott tényállás alá azok a tényállítások sem, amelyek valótlanságáról az elkövető akár csak könnyelműségből vagy figyelmetlenségből [Btk. 8. §] nem tudott.

Fontos hangsúlyozni, hogy a büntetőjogi fenyegetettséghez megkívánt arányosságot biztosítja az is, hogy a védekezés eredményessége közvetlenül kapcsolható a védekezést szolgáló formális

intézkedésekhez. A rémhírterjesztés jelen ügyben támadott tényállása csak konkrét védekezési tevékenység közvetlen - immateriális - veszélyeztetésével valósulhat meg.

Az Alkotmánybíróság köznyugalommal kapcsolatos gyakorlata szerint alkotmányellenes az a bűncselekmény lehet, amely a közrendet, a köznyugalmat önmagában véve elvontan védi, és nem jár azzal a veszéllyel sem, hogy egyéni jogokon sérelem esne. A rémhírterjesztés második alapesete nem ilyen tényállás, hiszen a közbiztonság veszélye nélkül nem állapítható meg.

Mindezeket összefoglalva, a kifogásolt tényállás nem tekinthető aránytalanul tág büntetőjogi szabályozásnak, mert

- védelmi köre nem kizárólag a köznyugalom, hanem a közbiztonság is;
- az értékítélet nem büntethető;
- a gondatlanságból nem felismert valótlanosság nem büntethető;
- a különleges jogrenden kívüli elkövetésre nem alkalmazható;
- a veszélyhelyzettel össze nem függő tárgykörben nem alkalmazható;
- a veszélyhelyzettel összefüggő tárgykörben is csak a védekezés ellen ható közlésekre alkalmazható;
- nem bármilyen csekély intenzitású, a védekezés ellen ható közlésre alkalmazható, hanem csak azzal összefüggésben, ami a védekezés eredményességének megghiúsítására vagy akadályozására alkalmas.

A támadott szabályozással összefüggésben szükségesnek tartom az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) és más országok gyakorlatát is ismertetni bizonyítva azt, hogy a magyar szabályozás nemzetközi környezetnek megfelelő.

IV.2. EJEB gyakorlat

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 10. cikkében meghatározott véleménynyilvánítás szabadságának alapjoga a 10. cikk (2) bekezdésében meghatározott feltételek szerint korlátozható. E szerint a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából. A kivételeket az EJEB gyakorlata szerint szűken kell értelmezni és ezen korlátozásoknak meggyőző módon kell megalapozottnak lenniük (pl. H.R. Thorgeir Thorgeirson Iceland elleni ügy, 1992. június 25.). A korlátozásoknak három feltételnek kell megfelelniük: törvényben (mindenki számára előrelátható jogszabályban) kell szabályozni, a korlátozásnak valamilyen törvényes célt kell követnie (pl. nemzetbiztonság és a közbiztonság védelmét, zavargás megelőzését lásd: Rekvényi Magyarország elleni ügye), illetve „sürgető” vagy „nyomós” társadalmi szükségletnek kell megfelelniük. Önmagában azáltal, hogy a tényállás hatálya a különleges jogrend idejére korlátozott, megfelel ezen – arányosságot szolgáló – harmadik feltételnek is. Vitán felül áll, hogy a koronavírus járvány tömeges megbetegedéssel fenyeget, amely nem csak Magyarországon fejtette ki káros hatását. Nem vitatható az sem, hogy kellően nyomós társadalmi érdek az ellene való védekezés, hiszen az állampolgárok élete minden mást megelőző legfontosabb érték. Kellően nyomós érdek tehát a védekezést, az életvédelmet hathatós eszközökkel felruházni. A tényállás összefügg ezzel a társadalmi szükséglettel azáltal, hogy csak a védekezéssel összefüggésben, az ellene ható kellően komoly cselekményekre alkalmazható.

IV. 3. Nemzetközi példák

A rémhírterjesztés második tényállása azonban nemcsak a belső alkotmányossági követelményeknek, valamint az emberi jogi bíróság által támasztott mércének felel meg, hanem illeszkedik az európai államok szabályozási tendenciái közé az alábbiak szerint. A magyar szabályozáshoz hasonló, a köznyugalom zavara nélkül megvalósuló immateriális szabályozási megoldást tartalmaz pl. a német, a francia és a máltai büntető törvény. Nem kizárólag bűncselekményből, hanem bármilyen eseményből származó veszéllyel történő valótlan fenyegetést büntetendővé nyilvánít pl. a francia, a holland, a norvég, a máltai, a litván, a cseh, a svájci és a svéd szabályozás. Mindezek mellett törvényi szinten kevésbé meghatározott szabályozásokra is lehet példát találni.

A máltai büntető törvény alapján valótlan hírek terjesztése [82. Cikk] miatt büntetendő, aki rosszhiszeműen terjeszt olyan valótlan híreket, amelyek valószínűsíthetően a közvéleményben riadalmat keltenek, vagy megzavarják a közrendet, a köznyugalom vagy közfelháborodást váltanak ki, ideértve az egyes társadalmi csoportok felháborodását is.

A cseh büntető törvény alapján riasztó hírek terjesztése [357. Cikk] miatt büntetendő, aki szándékosan legalább meghatározott területen a társadalom egy részét érintően, komoly aggodalmat kelt azáltal, hogy valótlan híreket terjeszt. A bűncselekmény minősített esete valósul meg akkor is, ha a valótlan hírek közlésével a védekezés komoly aggodalomhoz vezet legalább egy meghatározott helyen a társadalom egy részét érintően.

A svájci büntető törvény alapján nagy nyilvánosság előtti félelem és riadalom keltése [259. Cikk] miatt büntetendő, aki a nagy nyilvánosság körében félelmet vagy riadalmat kelt az által, hogy hogy az életet a testi épséget vagy a tulajdont fenyegeti vagy ezeket veszélyeztető esemény látszatát kelti.

A svéd büntető törvény alapján valótlan riasztás (riogatás) miatt [Második Rész, 16. Fejezet, 15. Cikk] büntetendő, aki az azt tartalmazó valótlan információval, hogy egy vagy több ember élete vagy egészsége veszélyben van, vagy vagyontárgyak kiterjedt megsemmisülésnek vannak kitéve, szükségtelen biztonsági intézkedéseket okoz.

A horvát közrend és köznyugalom védelméről szóló törvény [16. cikke] büntetni rendel mindazon személyt, aki olyan hamis híreket készít vagy híresztel, ami a polgárok békéjét vagy nyugalomát megzavarja.

A szlovák büntető törvény [361. cikke] büntetni rendeli azt a személyt, aki valótlan tartalmú, riasztó hírek közzétételével vagy más módon a társadalom egészében vagy egy részében súlyos nyugtalanság „veszélyét okozza.” A bűncselekmény legsúlyosabb, három évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő minősített esete valósul meg, ha a cselekmény súlyos gazdasági következménnyel vagy más különösen súlyos következménnyel jár.

V. Összegzés

Álláspontom szerint tehát a Btk. 337. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés – a fentiekben bemutatottak alapján – nem ütközik az Alaptörvény rendelkezéseibe.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2020. június „4”

Tisztelettel

Dr. Varga Judit